

Kulturliv

Senast uppdaterad: 2022-09-13

Kulturlivet i Sundsvall

Sundsvall har ett rikt kulturliv med flera professionella kulturinstitutioner, en väl utvecklad kulturskola, omfattande föreningsliv och fria kulturskapare. Sundsvall har sedan länge haft kulturfrågor högt på agendan och kommunen satsar mycket resurser på kultur.

2017 antog kommunfullmäktige en kulturpolitisk strategi för Sundsvalls kommun. I förarbetet genomfördes en kulturvaneundersökning i kommunen. För att fördjupa dialogen hölls också öppna möten för allmänheten samt dialog med fria kulturskapare, studieförbund, unga, studenter, kulturaktörer, politiker med flera. Med utgångspunkt i detta identifierades ett antal demokratiska och demografiska utmaningar som påverkar kulturlivet i Sundsvall. Några av dessa har betydelse för den fysiska planeringen.

Lokaler, scener och mötesplatser för konst och kultur

I en attraktiv kommun där människor vill bo och leva behövs välkomnande mötesplatser som fungerar som arenor för skapande och aktiva medborgare. I hela Sundsvall, stad och landsbygd, behövs fler möjligheter och platser för möten. Kreativa mötesplatser bidrar till att skapa social sammanhållning där relationer mellan människor som bott länge på en plats och människor som precis har flyttat till platsen skapas. Även människors upplevda trygghet och tillfällen att vidga perspektiv, skapa nyfikenhet och samhörighet påverkas positivt.

Viktiga arenor för konst och kultur i Sundsvall är **Kulturmagasinet**, **Teaterkvarteret** och **Tonhallen**. På dessa scener arrangeras en stor del av de kultur- och nöjesarrangemang som erbjuds sundsvallsborna scenkonst, konserter, standup, föreläsningar för barn, unga och vuxna.

Biblioteksfilialerna är viktiga noder i kommundelarna som kompletterar Kulturmagasinet med fysiska mötesplatser för kulturaktiviteter och som arenor för demokrati och kunskapsarbete.

De friluftsmuseer och kulturmiljöer som kommunen äger är Norra berget, Svartviks industriminnen och Gudmundtjärn. Dessa platser fungerar som källor till kunskap och upplevelser och vårdas och tillgängliggörs så att de berikar människors liv. Dessa platser är även viktiga besöksmål och resurser för utveckling av regionens turism.

Kulturlivet på **Norra berget** är mångfacetterat och rymmer utöver museipedagogik och programverksamhet för barn och vuxna, djurverksamhet, lek, trädgårdar, café och konferensverksamhet, dans, hemslöjd, butiker för hantverk och lokalproducerade matprodukter. Norra berget fungerar som en evenemangsarena för till exempel midsommarfirande, valborg, cirkus, teater och marknader. För att detta ska fungera och kunna utvecklas behöver den omkringliggande infrastrukturen fungera så att det är smidigt att ta sig till och från Norra berget i samband med de större evenemangen då besökstalen är stora.

Svartviks industriminnen är den plats som ska vara en utgångspunkt för berättelser om Sundsvalls industrihistoria och speciellt den som handlar om sågverksepoken och övrig skogsindustri. I förhållande till de övriga sågverk som ingick i Sundsvalls sågverksdistrikt, med ett drygt 40-tal ångsågverk, finns relativt många byggnader bevarade här.

Gudmundstjärn (ett skogshemman från självhushållens tid) är byggnadsminne, naturreservat och riksintresse för kulturmiljövården. Platsen har öppnet för besökare genom guidning och kaféverksamhet under sommarsäsongen och då finns även husdjur på bete.

Högoms gravfält med sina forngravar, Nolby gravfält med kapellruin och runsten i närheten (Arkeologstigen) och Selånger med kyrkoruinen och lämningarna efter St Olofshamn är speciellt värdefulla **fornlämningar** som används i den kulturhistoriska pedagogiska verksamheten som Sundsvalls museum bedriver. Kommunen stödjer Selångers församling i arbetet med det pilgrimscenter som nu finns på platsen.

Sundsvalls stenstad är en kulturhistorisk och arkitektonisk sevärdhet. Sundsvalls museum, Stenstan Visitor Center och privata aktörer arbetar med att förmedla kunskap om stenstaden genom utställningar, föreläsningar och stadsvandringar. Stenstansdagarna är ett återkommande evenemang som genom ett brett och folkligt deltagande har utvecklats till en folkfest för sundsvallsborna.

Hembygdsgårdarna är besöksmål under sommaren och står för en väsentlig del av landsbygdens kulturliv genom arrangemang och aktiviteter av olika slag. De är naturliga mötesplatser och kan bidra till ett levande kulturliv i bygderna. Bygdegårdar och andra lokaler som föreningslivet driver är också viktiga platser för lokala kulturaktiviteter samt en knutpunkt för landsbygdsutveckling.

Lagar, regler och normer

Lagstiftning som har inverkan på kulturlivet:

- Bibliotekslag (2013:801)
- Museilag (2017:563)
- Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk
- FN:s konventioner om mänskliga rättigheter (2006) Regeringskansliet
- Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, UNICEF (2009) Stockholm: UNICEF Sverige

Mål – EU, nationella och regionala

De nationella kulturpolitiska målen

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Kulturplan Västernorrland 2019-2022

I Kulturplan Västernorrland 2019-2022 finns ett antal utgångspunkter och principer:

- Konst och kultur bidrar till det gemensamma samhällsbygget.
- Kulturen har betydelse för regionens attraktionskraft.
- Konst och kultur spelar roll för social hållbarhet och regional tillväxt.
- Kulturen påverkar människors välbefinnande.
- Konstens och formens betydelse för det offentliga rummet är stark.

Kommunala beslut

Den kulturpolitiska strategin är antagen av Kommunfullmäktige (2017-09-25) och anger de viktigaste fundamenten för hur Sundsvalls kommun ska prioritera och arbeta med kultur fram till och med 2023. Visionen lyder:

”I Sundsvall finns ett rikt kulturliv som utmanar, ger perspektiv och formar en hållbar och attraktiv kommun. Kultur är ett kraftfullt instrument för

samhällsutvecklingen och invånarna har alla likvärdiga möjligheter till skapande, bildning och deltagande i kulturlivet. Yttrandefrihet, konstnärlig frihet och förnyelse är viktiga utgångspunkter.”

Sex mål anger riktningen:

1. Kulturlivet i högre grad ger perspektiv på och utvecklar samhället genom att vara fritt, dynamiskt och ifrågasättande.
2. Kommunen har en stark infrastruktur för kultur och förutsättningar för kulturaktörer att verka, synas och utvecklas har förbättrats.
3. Kulturutövande och kulturdeltagande har ökat och är mer jämlikt.
4. Sundsvalls professionella kulturliv utvecklas kvalitetsmässigt, stärks med fler fria kulturutövare och är mer synligt.
5. Kulturlivet är rikt och välkänt så att fler människor vill bo i, flytta till och besöka kommunen.
6. Möjligheterna för barn och unga att uppleva kultur och att uttrycka sig genom kultur har ökat.

För att nå målen finns en handlingsplan med 54 aktiviteter. Där beskrivs hur arbetet kommer att bedrivas, när det kommer att genomföras och vilka som är ansvariga. Då den kulturpolitiska strategin berör många olika verksamheter är många förvaltningar och bolag ansvariga för dess genomförande. Flera av aktiviteterna som berör konst och kultur i den offentliga miljön, scener och kulturlokaler, mötesplatser för föreningar och allmänhet berör den fysiska planeringen på olika sätt. Det handlar bland annat om att ta fram styr- och metoddokument för arbetet med offentlig konstnärlig gestaltning och hur enprocentregel används i hela kommunen. Det handlar också om att införa begreppet kulturytefaktor i planprocessen samt att underlätta för Sundsvallsbor att själva arrangera kulturella upplevelser på offentliga platser.

Sundsvalls kommuns bibliotekplan

Utgångspunkten för biblioteksplanen är att alla medborgare får den biblioteksservice de har rätt till. Verksamheten ska på olika sätt medverka till ökad jämlikhet och tillgänglighet till medier och kultur.

Sundsvalls stadsbibliotek fyller en viktig pedagogisk uppgift genom att knyta ihop läsfrämjande, informationsteknik, utbildning och kultur. Här finns tillgång till en mångsidig samling medier, liksom tillgång till databaser, offentliga e-tjänster, publika datorer, wifi, samt medie- och informationskunnig personal. Både det fysiska och virtuella biblioteket som mötesplats ska kännetecknas av tillit och öppenhet.

Skolbiblioteken är ett prioriterat område i planen. Prioriterat är också insatser för personer med annat språk än svenska och för personer med funktionsvariation.

Kulturliv – trender och jämförelser

Ojämnt kulturdeltagande

Urbanisering, inkomstklyftor, skillnader i hälsa, en äldre befolkning och migrationsströmmar är några av de faktorer som bidrar till att människor har olika förutsättningar för att delta i kulturlivet. Skillnaden mellan människors deltagande i kulturlivet kan också kopplas samman med deras socioekonomiska bakgrund. SCB:s medborgarundersökning visar att sundsvallsborna är nöjda med kulturutbudet i kommunen, mer nöjda än vad invånarna är i många andra svenska kommuner. Samtidigt visar kulturvaneundersökningen att drygt hälften av invånarna inte känner sig delaktiga i kulturlivet. De faktorer som beskrivs inledningsvis och som beskriver varför människor har olika förutsättningar att delta är också faktorer som syns i Sundsvalls kulturvaneundersökning. Sundsvall står inför en utmaning att skapa ökad delaktighet i kulturlivet.

I den lokala uppföljningen av ungdomspolitiken (LUPP) som genomfördes 2016 framgår att kulturdeltagande, främst det egna utövandet, minskar med stigande ålder för ungdomar. Rapporten visar också att det är färre tjejer än killar som är nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter. Icke heterosexuella ungdomar tenderar att i lägre grad rapportera att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden, om man jämför med kategorin heterosexuella. Undersökningen visar också att ekonomiska begränsningar påverkar upplevelsen av utbudet negativt.

Skillnader i kulturlivet mellan stad och landsbygd

Det finns stora skillnader mellan hur kulturaktiva glesbygdsbor och stadsbor är i såväl Sverige som Sundsvalls kommun. Kulturvaneundersökningen visar att bosatta utanför Sundsvalls centrum är till viss del mindre aktiva i kulturlivet, känner sig mindre delaktiga och informerade. Därför är det viktigt att det finns kulturutbud i alla kommunens serviceorter, men också att det finns möjligheter för människor att röra sig mellan stad och landsbygd för att ta del av kulturlivet. Idag är kollektivtrafiken en begränsande faktor särskilt för barns möjligheter att ta del av kommunens kulturutbud. Utmaningen är att skapa likvärdiga möjligheter till ett rikt kulturliv både i stad och i landsbygd.

Aktuella anspråk och konflikter

Möt konst och kultur - lokaler, scener och mötesplatser

Den konserthusutredning som har genomförts visar att Tonhallen idag inte fungerar som en ändamålsenlig lokal för konserter då det bland annat saknas vissa faciliteter

så som närhet till hotell och tillräckligt med parkering. Dagens behov är en mer centralt belägen konsertlokal som fungerar ur ett hållbarhetsperspektiv och som placeras i närheten av Kulturmagasinet. Det finns också behov av större ytor stadsnära för kulturevenemang så som till exempel festivaler och cirkus. Förutsättningar för konst och kultur både i permanent och temporär form behöver också finnas i det offentliga rummet, så som till exempel torgplatser och parker i stadskärnan och kommundelscentrum. Sundsvalls kommun följer enprocentsregeln vilket innebär att 0,5-1 procent av byggkostnaden vid ny- och ombyggnation avsätts för offentlig konst. Konsten som produceras är i regel knuten till det aktuella byggprojektet exempelvis skolor, äldreboenden, simhallar med mera.

Förutom större lokaler för konst och kultur finns också stora behov av mindre mötesplatser runt omkring i kommunen. Vi behöver också möta upp mot de behov som finns när det gäller behov av lokaler för att kunna ta del av kultur och själv skapa även utanför de tider som erbjuds idag. Idag finns många lokaler runt omkring i kommunen som behöver användas i högre utsträckning för att bli fungerande mötesplatser för kulturverksamhet. Dessa behov finns i hela kommunen, men särskild tyngd behöver läggas på platser utanför centrala Sundsvall, socioekonomiskt utsatta områden och områden med lägre kulturdeltagande. Redan existerande mötesplatser så som skolor, bibliotek, samlingslokaler och kulturmiljöer bör tas tillvara och utvecklas för att kunna fungera som platser där människor möts och skapar tillsammans. Prioriterat är de serviceorter som definieras i landsbygdsprogrammet.

Konst i stadsutveckling

Sundsvalls kommun står inför stora förändringar när det gäller den centrala stadskärnan. Förändringarna gäller främst infrastrukturen för resande i kollektivtrafiken. Dessa miljöer upplevs idag otrygga samtidigt som kommunen ser potential att utveckla platserna till fungerande mötesplatser. I detta förändringsarbete uppstår spännande möjligheter för konstnärliga processer att påverka utvecklingen och utformningen av platserna. Kommunen arbetar idag med att utveckla nya former för medborgarinflytande i förändringsprocesser där konst och kultur stärks i stads- och samhällsplaneringen. Genom ett konstnärligt arbete kan befintliga miljöer förädlas och fysiska förutsättningar som finns på platsen höjas och utveckla stadens kvaliteter. Temporära insatser gör det möjligt att undersöka tillfälliga rum och få syn på potentialer i oanvända platser, ytor som bli över, mellanrum, bortglömda ytor och fasader. Förhoppningen är att erfarenheter från arbetet kan leda till nya arbetssätt som påverkar utvecklingen av ytterligare platser inom kommunen.

Ökad delaktighet i kulturlivet

Ett jämlikt deltagande i kulturlivet är viktigt för det demokratiska samhällets utveckling. Några viktiga aspekter för att öka delaktigheten är att arbeta med insatser

som bidrar till ökad kunskap och perspektiv, öka den fysiska tillgängligheten och möjligheten att tillgodogöra sig information samt motverka diskriminering.

De nationella minoriteternas rättigheter och möjligheter ska tas tillvara i kulturarbetet så att dras språk och kulturer skyddas och främjas, med särskilt fokus på barn.

Sundsvall är finskt och samiskt förvaltningsområde, vilket bland annat innebär att personer som talar finska och samiska har rätt till information och kultur på sitt språk samt i övrigt möjligheter till delaktighet och inflytande genom samråd.

Läs mer

Kulturpolitisk strategi för Sundsvall kommun 2018-2023,

<https://sundsvall.se/download/18.64d91c2217f9be278eb28e9/1647599620735/Kulturpolitisk-strategi-f%C3%B6r-Sundsvalls-kommun.pdf>

Kulturplan Västernorrland 2019-2022,

<https://www.rvn.se/contentassets/b5003f64edc84407a6bd9d827b9ddc9c/kulturplan-for-vasternorrland-2019-2022.pdf>